قاب تلویزیون
ویژه‌نامه رادیو و تلویزیون روزنامه جام جم
شنبه ۷ دی ۹۸ ▪ شماره ۶۹۴

علاوه بر نقاط گوناگون ایران، یلدا در برخی کشورهای همسایه که نزدیکی‌های فرهنگی داریم نیز بزرگ داشته می‌شود. در افغانستان و بخش‌هایی از پاکستان، تاجیکستان، شمال هند و منطقه کشمیر یلدا اهمیتی به اندازه ایران دارد و سرزدن برنامه‌های تلویزیونی به این آیین‌ها هم می‌تواند جذاب باشد

تلویزیون در مناسبت‌های یک‌شبه مانند شب یلدا چگونه عمل می‌کند؟

چله‌نشینی در جام جم

مهمان اجتماعی برنامه فرمول یک / عکاس: مونا ملکی

محمد وفایی
خبرنگار

یکی از مشکلاتی که در برنامه‌سازی تلویزیون به چشم می‌خورد، نبود یک راهبرد مشخص برای برنامه‌سازی در مناسبت‌های ملی است. در مناسبت‌های مذهبی، قالب برنامه‌ها از پیش مشخص است و تولیدکنندگان این برنامه‌ها نقشه مشخصی پیش رو دارند و مناسبت مذهبی چه عزاداری باشد و چه اعیاد مذهبی، محتوای معینی را برای تولید برنامه تلویزیونی اقتضا می‌کند.

اما مناسبت‌های ملی شرایط متفاوتی دارند و کیفیت برنامه پخش‌شده از سیما نیز کاملا به سلیقه برنامه‌ساز بر می‌گردد. در این گزارش، وضعیت رسانه ملی در مناسبت‌های یک‌شبه مانند یلدا را بررسی می‌کنیم.

تنوع مجری به مجری و شبکه به شبکه

اگر در طول سال‌های اخیر در مناسبت‌های ملی مانند تحویل سال و شب یلدا پای تلویزیون بنشینید، متوجه این نکته خواهید شد که انگار راهبرد یکسانی برای برنامه‌های ویژه این ایام وجود ندارد.

برنامه تحویل سال با توجه به این که از کدام شبکه پخش شود، تهیه‌کننده و گروه تولید آن چه کسانی باشند و چه کسی برنامه را اجرا کند، فرم و محتوایی کاملا متفاوت دارد. برنامه‌ای که احسان علیخانی اجرا کند، در کنار حضور چهره‌های مشهور، حتما گریزی هم به مسائل اجتماعی و اشک‌آلود خواهد زد.

برنامه‌ای با اجرای علی ضیا فضایی شاد و صمیمی همراه با بازی و شوخی با مهمانان دارد و وقتی مهران مدیری در جایگاه اجرای برنامه مناسبتی تحویل سال یا یلدا قرار می‌گیرد، باید منتظر استندآپ کمدی با چاشنی انتقاد باشید. این در حالی است که مجریان قدیمی مانند محمد سلوکی، ژیلا صادقی و... هم با ویژگی‌های منحصر به فرد خود برنامه مناسبتی را اجرا می‌کنند.

شاید بتوان گفت شب یلدا در مقایسه با تحویل سال نیز شرایط بهتری برای جذب بیننده دارد

این موضوع در شبکه‌های گوناگون هم دیده می‌شود و به عنوان مثال برنامه مناسبتی شبکه سه که شعار آن شبکه جوان است، میزبان خواننده‌های جوان و پرمخاطبی می‌شود که در روزهای دیگر سال، صدای آنها در فضای رسمی کمتر شنیده شده است. در حالی که شبکه چهار که به طور خاص روی جذب مخاطب فرهیخته کار می‌کند، در شب تحویل سال با حضور سعدی و حافظ به عنوان مهمان برنامه به میدان می‌آید! در شبکه آموزش می‌توانید رد پای آموزش را ببینید و در شبکه دو، توجه به کودکان جایگاه قابل توجهی دارد.

اولین چیزی که در برنامه‌های یلدایی تلویزیون فراموش می‌شود پرداختن به فلسفه یلدا در ایران باستان است

شب طولانی با برنامه طولانی

مناسبت‌هایی مانند شب یلدا فرصت مغتنمی برای تولید برنامه‌های مناسبتی باکیفیت است و حتی شاید بتوان گفت شب یلدا در مقایسه با تحویل سال نیز شرایط بهتری برای جذب بیننده دارد. در شلوغی‌های عید نوروز بیشتر مردم مشغول دید و بازدید هستند و بسیاری از افراد ترجیح می‌دهند ساعات قبل از تحویل سال را با بودن در کنار خانواده سپری کنند. علاوه بر آن، بعضی از آدم‌های بی خیال تا نیم ساعت قبل از تحویل سال مشغول پاک کردن پنجره و ته‌مانده کارهای خانه‌تکانی هستند!

گذشته از اینها، نوروز فرصت مهمی برای راهی شدن مردم به سفرهای دور و نزدیک است و بخش عمده‌ای از این سفرها از یکی دو روز قبل از تحویل سال آغاز می‌شود و خیلی‌ها اصولا دسترسی به تلویزیون ندارند که بخواهند برنامه‌های ویژه آن را ببینند.

مشکل دیگر برنامه‌های تحویل سال، متغیر بودن ساعت تحویل در سال‌های مختلف است که همین ویژگی باعث می‌شود برنامه‌سازان نتوانند با خیال راحت زمان‌بندی کرده و جدول پخش را آماده کنند. یلدا اما شرایط کاملا متفاوتی دارد. به دلیل سرمای هوا در آغاز زمستان کمتر کسی به فکر مسافرت می‌افتد و مردم در خانه‌هایشان هستند و تولید یک برنامه با استانداردهای قابل قبول، می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. ضمن این که مشکل متغیر بودن ساعت در سال‌های گوناگون نیز وجود ندارد و تهیه‌کنندگان می‌توانند برنامه‌ریزی دقیقی برای ساعت پخش داشته باشند.

چه چیزهایی کم داریم؟

اما یک برنامه خوب مناسبتی که قرار است یک شب در سال پخش شود و به رویدادی مانند یلدا بپردازد، چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟ اولین چیزی که در برنامه‌های یلدایی تلویزیون فراموش می‌شود، پرداختن به فلسفه یلدا در ایران باستان است. عادت کرده‌ایم آیین‌های شب یلدا را در حافظ خوانی و جمع شدن دور هم خلاصه کنیم که سنت‌های مهمی است، اما کمتر به این نکته دقت داریم که قدمت شب یلدا به حدود ۵۰۰ سال قبل از میلاد باز می‌گردد، یعنی ۱۸۰۰ سال پیش از به دنیا آمدن حافظ! استفاده از قالب‌هایی مانند موشن گرافیک و ساختن بخش‌های کوتاهی که با زبانی جذاب به روایت تاریخ مناسبتی مثل یلدا بپردازد، می‌تواند باعث افزایش شناخت و آگاهی مردم شود.

یکی دیگر از کمبودهای ما در این حوزه، نپرداختن به سنت‌های شهرستان‌ها و نواحی گوناگون ایران در شب یلداست. در حالی که ایران کشوری با فرهنگ‌ها، اقوام و سنن متنوع است، افق دید عمده برنامه‌سازان مناسبتی از پارک ملت و اطراف جام‌جم فراتر نمی‌رود و در این برنامه‌ها حتی جنوب شهر تهران را هم نمی‌بینیم، چه رسد به روستاها و شهرهای دور از پایتخت. علاوه بر نقاط گوناگون ایرانی، یلدا در برخی کشورهای همسایه که نزدیکی‌های فرهنگی داریم نیز بزرگ داشته می‌شود. در افغانستان و بخش‌هایی از پاکستان، تاجیکستان، شمال هند و منطقه کشمیر، یلدا اهمیتی به اندازه ایران دارد و سرزدن برنامه‌های تلویزیونی به این آیین‌ها هم می‌تواند جذاب باشد.